

sammensætning ikke med sikkerhed kan antages at afspejle befolkningens indstilling netop til dette spørgsmål. De politiske partier er måske selv splittede. Som eksempel kan anføres spørgsmål om indførelse af spiritusforbud. Det kan yderligere tænkes, at fornuftige legislative overvejelser fører til, at en vis lovgivning kun er ønskelig, om den virkelig har et sikkert og betydeligt flertal for sig i folket. I sådanne tilfælde kan det være rimeligt at give repræsentationen adgang til at befri sig for ansvaret og gennem en appel til folket skaffe sig det fornødne grundlag for en afgørelse. Dette er det egentlig frivillige referendum, således som det er indført i Sverige, hvor lovgivningsmagten (rigsdag + konge ved lov) anordner folkeafstemning. Den norske kommissionsbetænkning af 1924 anbefalede indførelse af referendum efter stortingets beslutning. Betænkningen udtaler (126), at begrænset på denne måde betyder folkeafstemning ikke noget korrektiv *mod* stortinget og ikke noget politisk systemskifte. Skønt referendum her altså ikke anordnes ved lov, fremgår det dog klart af betænkningen, at det er tænkt som egentligt frivilligt referendum, ikke som volds-gifts-referendum.

Det er mindre væsentligt, om denne er decisiv eller kun konsultativ.

For at gøre afstemningen decisiv kan anføres, at den alligevel i praksis vil blive betragtet som politisk afgørende.

Det er nærmest kun ideologiske grunde, der kan tale for kun at gøre afstemningen konsultativ. Man ville måske yderligere anføre, at der kan tænkes tilfælde, f. eks. ved indførelse af eventuelt spiritusforbud, hvor man mener, at der til en lovs vedtagelse bør udkræves kvalificeret flertal, og hvor man derfor ikke ønsker at være bundet ved eventuelt positivt udfald med kun knebent flertal. Dette resultat vil dog kunne opnås derved, at det tilstedes i loven, der anordner folkeafstemning, at bestemme, at en vis kvalificeret majoritet skal udkræves til lovens vedtagelse. Man kunne måske også gå den vej, der blev anbefalet af den norske betænkning af 1924, nemlig at tilstede såvel konsultativ som decisivt referendum. Det erkendes i betænkningen, at afstemningen normalt må være afgørende. „Ellers blir lett anvendelsen af det store apparat spilfekteri og en lek med folkeviljen.“ Skønt forbudsafstemningen i 1919 gav flertal for forbud, søgte forbudsmodstanderne dog at rejse modstand mod vedtagelse af en forbudslov. Sådant uro og mangel på klarhed må anses for uheldig. Alligevel mener kommissionen, at der kan tænkes ganske særlige omstændigheder, der gør det ønskeligt, i en vis sag alene at indhente folkets vejledning. Man bør derfor ikke på forhånd afskære denne mulighed, men valget må ligge i stortingets hånd.

Frivilligt konsultativt referendum er, som nævnt, indført i Sverige som lovfæstet ordning. I praksis har det desuden fundet anvendelse i amerikanske stater, i det australske forbund (1916), i 4 australske led-stater samt i Norge (1919). Afstemningen om de vestindiske øer, 1916, var semi-decisiv.

Frivilligt decisivt referendum findes i adskillige schweiziske og amerikanske forbundsstater. Også ordningen i Østrig ligger nær heropad.

II. Konflikt-situationer.

a. Konflikt mellem regering og parlament.

Efter parlamentariske principper skal regeringen være i politisk overensstemmelse med repræsentationens flertal. Regeringen må derfor normalt træde tilbage, såfremt den kommer i modsætningsforhold til flertallet i det ledende kammer. Det er dog i de fleste parlamentariske lande anerkendt, at dette ikke altid er nødvendigt. Regeringen kan, om den har tillid til sin kontakt med folket, vælge en appel til vælgerne gennem opløsning og